

- ¹² Aranyosrákosi Székely Sándor: *Unitária vallás története Erdélyben*. Kolozsvár, 1839. 132.
- ¹³ Gál I. 44.
- ¹⁴ Gál I. 39.
- ¹⁵ Gál I. 44.
- ¹⁶ Dr. Erdő János: *Teológiai tanulmányok*. Kolozsvár. 1986. 61.
- ¹⁷ Jakab Elek: *Dávid Ferenc emléke*. Budapest, 1879. 206 (Jakab)
- ¹⁸ Kolozsvár a főbíró és a jegyzőt küldte el erre a dévai gyűlésre. Trauzner Lukács a Dávid Ferenc veje elhagyta unitárius vallását, de érte nemességet kapott Hadrév birtokával. A főbíró nem tagadta meg unitáriusságát, ezért Básta lefejeztette.
- ¹⁹ Gál.I.117. Megjegyezni kívánom, hogy Bethlen Gábor fejedelem a koráról, tetteiről, életéről írt krónikákat, könyveket stb. maga ellenőrizte, ő cenzúrázta, és csak azután adott szabad utat a róla és koráról írottaknak!!!
- ²⁰ Jakab. 210.
- ²¹ Barcza József: *Bethlen Gábor a református fejedelem*. Budapest, 1987.
- ²² Barcza J. i.m. 199–200.
- ²³ Gál I. 53.
- ²⁴ Kovács András: *Vallomás a székely szombatosok perében*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1981. 125. (Kovács A.)
- ²⁵ Kovács András szerint népi hagyományon fennmaradt emlékezet.
- ²⁶ Kovács A. 182–183.
- ²⁷ Kovács A. 77. Egybeveszi az unitáriust a szombatossal.
- ²⁸ Kovács A. i.m.

MOLNÁR B. LEHEL

AZ UDVARHELYKÖRI UNITÁR[IUS] EKKL[ÉZSI]ÁK JAVAINAK CONSCRIPTIÓJA 1715. DEC. 10-ÉN

Emberi múltunk törvényszerű és egységes folyamatát a történelmi források vagy kútfők segítségével ismerhetjük meg. Általában történelmi forrásnak tekintünk minden olyan emléket, amely hozzásegít bennünket a múlt életének a megismeréséhez. A forrás tehát nem tárgya, hanem eszköze a múlt megismerésének. Mivel a források nagyon sokfélék lehetnek, ezért valamilyen rendszerbe kell foglalni azokat, hogy könnyebben el lehessen igazodni köztük. A források legáltalánosabb felosztása szerint 3 csoportot különböztetünk meg: 1. tárgyi emlékek, 2. íratlan hagyomány, 3. írott források. A történészek elsősorban a 3. csoport forrásaiból dolgoznak, és ha forrásokról beszélnek, rendszerint csak az írott forrásokat értik ezen.

Írott források nagyon régi időkből is rendelkezésünkre állnak, napjainkig hatalmas mennyiségben halmozódtak fel, s ma is állandóan gyarapodnak.

Ezeket a forrásokat kézirattárakban, levéltárakban, magángyűjteményekben és még nagyon sok más helyen őrzik.

Minket elsősorban az Unitárius Egyházi Levéltárunkban őrzött írott források érdekelnek, ugyanis azok feltárásával és közzétételével egyháztörténetírásunk továbbfejlődését szeretnénk szolgálni.

Jelen alkalommal az Udvarhelyi Unitárius Egyházkör 1715-ben készített conscriptióját, azaz összeírását tesszük közzé. Ezt az összeírást tudomásunk szerint csak Kelemen Lajos ismerte részleteiben¹, és nemrég került elő egy teljesen más jellegű iratcsomóból.

A kis négyrét, vékony pergamennel borított füzet 84 számozott oldalt foglal magában, amelynek közel fele üres. A legelső lap nincs megszámozva, s ennek a verzóján található az összeírás tartalomjegyzéke. Ezt a tartalomjegyzéket nem közöljük. A kézirat általában gondosnak mondható, jól olvasható, de készítője sok esetben, főleg a harangok feliratának a lemásolásakor nem volt pontos, és rövidítéseket alkalmazott. A szöveg közlésében a szélesebb olvasóközönség érdekeit vettük figyelembe, ezért az összeírás helyesírását minél közelebb hoztuk a maihoz, a jellegzetes archaizmusokat viszont meghagytuk. Az összeírás készítője felváltva használta az ö és az annak megfelelő eo, a cs és a ts betűket, valamint az egy, edgy szavak írását. Mi egységesítettük ö és ő-re, cs-re valamint egy-re. A ts alakot csak a személynevek esetében őriztük meg. Pl. Koáts = Kovács. Ahol lehetett, a rövidítéseket szögletes [] zárójelben feloldottuk. Bizonytalan olvasat esetén [?] jelet alkalmaztunk. A közlésben az egyes egyházközségek nevétől jobbra szereplő szám a kéziratban elfoglalt helyének oldalszámát jelöli.

Az összeírásnak jelentős művelődéstörténeti értéke van. Egyaránt használhatják történészek, művészettörténészek, néprajzkutatók, szociológusok, nyelvészek stb.

Megtudhatjuk, hogy az egyházkörnek 4200 auditora² volt. Értesülünk arról is, hogy a templomokat és tornyokat miből építették, és mivel fedték be azokat. Kőtemplom állt mindenütt, de némelyik cseréppel, és némelyik zsindegyel volt fedve. Cseréppel fedett kőtemplom állt Derzsbén, Városfalván, Homoródszentmártonban, Homoródkarácsonfalván és Vargyason. Zsindegyel fedett kőtemploma volt Muzsna, Kénos, Gyepes, Homoródkeményfalva, Homoródmás, Oklánd és Homoródújfalú helységeknek. A tornyokat általában zsindegyel fedték, a derzsi viszont cserepes volt. Kénosban és Gyepesben a tornyot fából készítették.

Az összeírás sok értékes harangfeliratot őrzött meg. A harangok többsége vagy talán mindenik mára már megsemmisült.

A helynévkutatók bőven találnak helyneveket az összeírásban. Ezekről tudjuk, hogy nagyon hosszú ideig fentmaradnak, s „az akkori állapotot, a keletkezésekor szereplő történeti vagy személyi mozzanatot, különböző népi rétegződések oklevelesen nem is bizonyítható emlékét őrzik”³.

Az összeírás megszerkesztésére vonatkozóan megállapíthatjuk, hogy az minden bizonnyal központilag elrendelt előírás szerint történt. Eddigi kutatásaink során egyházi törvénykezésünkben 1715-ig nem sikerült, olyan törvényrendeletet találnunk, amely alátámasztaná ezt a feltevésünket. 1744-ben

azonban az Unitárius Egyház kiadott egy rendeletet, amely előírja, hogy miként készítsenek leltárt az egyházközségek ingó és ingatlan vagyonukról, a pap és a mester jövedelméről stb.⁴ Ez a rendelet szinte tökéletesen illik arra, ahogyan az 1715-ös összeírást megszerkesztették. Valószínű tehát, hogy 1715 előtt is kellett léteznie egy hasonló előírásnak.

A továbbiakban következtek az összeírás közlése.

***

1

Udvarhelyszéki unitária ecclesiáknak, azokban levő Auditoroknak, Templomoknak, Tornokok[*n*ak, Harangoknak, Templombéli Sz[*ent*] Eszkezeknek, Parochiáknak, Scholaházaknak, azokhoz való Szántóföldek[*ne*lk, Széna-fü[*v*]eknek, Erdők[*ne*lk, Ecclesia ládájában álló kész pénznek, Ecclesia héjövő adosságának, Ecclesia számára való szántóföldek[*ne*lk, széna-füvek[*ne*lk, Erdők[*ne*lk, Pap és Meser szokott jövedelmének beszolgáltatásá[*n*ak módgyának, inscriptioja, mely lött An[*no*] 1715 10 Decembr[*is*]. Existente Episcopo R[*el*v[*er*endo] ac Doctissimo Domino Michaelae Gergely H[*om*oró[*d*] Almási, Seniore autem Dioeceseos R[*el*v[*er*endo] ac Doctissimo D[*omi*n]o Stephano Máthe Vargyasi, per Juratuf[*m*] Notarium S[*an*ctae] Sedis ejusdem R[*el*v[*er*endum] ac Doctissimul[*m*] Dominul[*m*] Thomam Ferencz de Sancto-Martini, Vargyasi Parochiában.⁵

2

1 Ecclesia DERS

Auditorok száma 476.⁶

Templom kőből való, cserepes.

Torony kőből való, cserepes.

Harang 2. Egyik öreg melyen Petki János neve val[*gyo*ln hoc modo: Johannes Petki Regni Tran[silva]niae Cancellarius, et Sicular[*um*] Generalis Capitaneus. Item: Propter utilitatem me fieri fecit A[*n*no] 1607 Mens[*is*] Aug[*usti*] 21 M. Paulus Neidel⁷ A másik kicsiny, melye[*n*] ilye[*n*] írás val[*gyo*ln: Christoph Buci [?] 1642.

Templombeli Sz[*ent*] eszkezek: Val[*gyo*ln egy aranyos ezüst pohár fedeles. Egy ön kanna fertály⁸ heján ejteles⁹. Egy ön tangyér. Egy kés. Egy gyölcs abrosz. Egy zöld selymes keszkenő szkófiomos¹⁰ patyolat. Két dufla szőnyeg. Két gyölcs kendő. Egy öreg új kanna. Egy veresses kender abrosz. Egy félejteles ön kanna.

Parochia kettő egy fedél alatt sendelysek, egyik fa, alatta pincze, a másik kőből való hozzá foglaltatott kőkamarával.

Csűr alatta való istállókkal.

Scholaházak mind a mesteré, s mind a tanulóké fából valók.

Parochiához való szántófield, szénafield, etc. Val[*gyo*ln egy darab szénafield, melyet Pap mezejének hinak, két szekérre való. Szántófield is ugya[*n*] ott val[*gyo*ln egy 4 kőből¹¹ fereje¹². A Szeknél val[*gyo*ln egy kőből fereje. Musna felé fordulóba[*n*] a hegyen val[*gyo*ln 6 véka fereje. Kata kuttyán alól val[*gyo*ln

egy három véka fereje. Néhai Nemzet[es] Dersi Veres János üdűsbik hagyott Testamentum szerint egy Oroszhegyi Ferencz nevű magyar jobbhágyot Pap számára a helyel együtt mely[en] lakik a megnevezett jobbhágy.

Eccl[esia] számára való földek: Here felé való határba[n] va[gyo]n két köből fereje föld. Musna felé való határba[n] va[gyo]n Szék odalába[n] másfélköblös föld. Kányád felé való határban, a Kelőben va[gyo]n három köblös föld. Kép csere nevű helyben va[gyo]n egy küs darab erdő. Templomhoz való vic[inusa] ab una Pál Péterné, ab altera Küs Imre János erdeje. Musna elő feliben va[gyo]n két köből fereje föld. Penzesben is va[gyo]n egy föld. Küs here odalán va[gyo]n egy 6 véka fereje föld. Szarka hegy bérczi nevű helyen alól Veres Györgj atta, megye[n] véggel Barta János földire. Néhai N. Dersi Veres János üdűsbik Urfam] hagyott [az] Ecclesia számára 3 darab földeket: Az egyike va[gyo]n Korhán Lokába[n] 8 köblös, a másik va[gyo]n a falu mellett a Lókert megett 4 köblös, a harmadik va[gyo]n Hosszú nevű helybe[n], mely földek[nek] öröksége T. N. Daniel István Uramé volt, de zálogba[n] va[gyo] 40 Tallérig, mely Tallérok[na]k húsz Graeci öreg Tallérok, a más húsz oroszlanosok, ha ki váltatná, az Ecclesiájé lesz a Taxája. Azofn] Veres János Urfam] hagyott készpénzt is flor[enis] 10, templom számára.

Pap és Mester szokott jövedelmének bészolgáltatás[na]k módgya: minden házas ember, ha szintén mással egy házb[an] és egy kenyér[en] vagon is, csak egy bért ad; ha pedig külön kenyéren [akkor] külön-külön a Pap[na]k búzát gell[imas]¹³ 2, a Mester[nek] gell[imas] 1, zabot simill[ite]r. Fát mind[en] barmos ember egy szekérral a Pap[na]k, félel a Mesternek. Harangozó kévét manip[ulus]¹⁴ 2. Keresztelő tyúkot 1.

Az Ecclesiának kész pénze va[gyo]n flo[renis] 90.

8

2 Eccl[esia] MUSNA

Auditorok száma 48 cselédestől.¹⁵

Templom köből való sendelyes.

Harang 1. Szentantatra szóló.

Templombéli Sz[ent] eszkezek: Va[gyo]n egy aranyos ezüst pohár N. Tiszt[elendő] Daniel Beke Püspök Urunk ajándéka, tali conditione¹⁶, hogy valamikor avertálna¹⁷ Musna az Unitaria Religióról, a pohár az Unit[árius] Püspök kezébe adattassék mind[en] perpatvar nélkül. Van egy küs bállog pohár is. Egy abrosz, egy küs keszkenő.

Parochia fából való. Csűr istállóval.

Pap salariumának bészolgáltatás[na]k módgya: Musná[ban] minde[n] házas ember ad Papjának búzát gelim[as] 3, zabot simill[ite]r. Ha pedig egy kenyéren vadnak azofn] egy házb[an] lakók, csak egy bért adnak.

Tiszt[elendő] Vargyasi István Uram Udvarhelyszéki Unit[árius] senior adott a musnai Unit[árius] Ecclesiának flor[enus] 13. melyhez maga az Ecclesia adott flor[enus] 5, mely tesze[n] in summa flor[enus]¹⁸. Ezzel váltott a prae[fa]ta¹⁸ Ecclesia két szántóföldet. Ez a föld valamikor kiváltatik, az egész summa

a T[iszte]lend[ő] Unit[árius] Esperest kezébe adassék, hogy az Ecclesiának lelki usussára fordittassék.

12

3 Eccl[esia] JÁNOSFALVA

Auditorok száma 228.¹⁹

Templom kőből való.

Torony kőből való.

Harang kettő. Egyiken ilyen esztendő szám: 1481. A másikon ilyen írás: Me fudit Joannes Kerthsothgis²⁰.

Templombéli Sz[ent] eszkezek: Val[gyo]ln egy ezüst pohár virágokkal czifrázott, ajaka kül belől arannyas, I. Bölöni János Ur[am] Keresztúrszéki senior ó Keglyell[me] szerzette. Van egy ón palaczk két ejteles. Egy ón tangyér. Két kanna ejtelesek. Három abrosz. Öt kendők. Egy székely szőnyeg. Egy kés.

Parochia kőből való kettő egy fedél alatt, pincze alatta. Csűr istállókkal együtt.

Scholaház fából való.

Parochiához való szántó föld, szénafű: Sombor felé forduló határba[n] val[gyo]ln egy föld Középpatak mellyékéb[en] 4 köblös. Dállya felé fordulóba[n] val[gyo]ln egy föld nyerges nevű helyb[en] két köblös. Darócz felé fordulóban val[gyo]ln egy föld másfél köblös. Ezeket tartozik a megye megszántani a Pap[na]k. Val[gyo]ln egy szénafű is Tóközib[en] Pap számára való.

Scholához való földek: Sombor felé fordulóba[n] val[gyo]ln egy kűs darab szántó föld két véka fereje Posa nevű helyb[en], viclinusa] ab una a patak, más felől Vas Péter. Dállya felé fordulóba[n] a hegyen val[gyo]ln egy három véka fereje, viclinusa] Sándor Péter és Lőrincz László.

Ecclesia számára való föld: Pósa hidgyán alól val[gyo]ln egy föld, viclinusa] ab una Makai Márton, ab altera a vízárók, N. Zólya István Ur[am] testálta örökösön az Eccle[silá]na]k, ezt is tartozik a megye megszántani.

Pap és Mester salariumának bészolgáltatás[na]k módgya: Ha többen vad[na]k egy kenyéren, csak egy hért adnak. Búzát a Pap[na]k gell[imas] 2, a Mesternek gell[ima] 1. Zabot a Pap[na]k gell[imas] 2, manip[ulus] 16, a Mesternek gell[ima] 1, manip[ulus] 8. Fát a marhás emberek két része a Pap[na]k, harmada a Mesternek egy-egy szekérel.

19

4 Eccl[esia] VÁROSFALVA

Auditorok száma 141.²¹

Templom kőből való cserepes.

Torony kőből való sendelyes.

Harang a nagyobbiko[n] ez írás: Dum sono mortales sursum, corda levate. Jacob Rothgjes, 1679. A kisebbike[n]: Te Deum landamus Te Deum.²² Ezeket a harangokat a mostani Ecclesia a tulajdo[n] pénzével vette.

Templombeli Sz[ent] eszkezek: Val[gyo]ln egy külbelől aranyos pohár. Egy kendő. Egy szegeletes ón palaczk ejteles. Két székely szőnyeg. Egy kendő

Harang 2. A kisebbike[n] semmi írás nincsen. A nagyobbikon ez írás: Gloria in Excelsis Deo²⁵. H[omoród] Sz[ent] Péter, Cseke István, eontetett Anno 1707.

Templombéli Sz[ent] eszkezek: Va[gyo]n ezüst arannyas lábas pohár. Egy ezüst tangyér arannyas. Két sahos abrosz. Egy kendő veressel varott. Egy abrosz, a két vége varrott. Egy gyölcs abrosz késsel veressel varrott, csipkés végű. Egy székely szőnyeg. Egy veresses abrosz. Kolosvárról jött egy ejteles ón kanna. A Prédikáló széke[n] va[gyo]n egy toldásos gyölcs abrosz, fejtér csipkés.

Parochia kettő egy fedél alatt, kőből való, pincze alatta. Csűr istállókkal.

Templom számára való szántó föld, szénafű: Va[gyo]n egy szántó föld Sükösd tövissénél öt vékás, vic[inus]a] kül belül Gábor Miklós. Dállya felé fordulóba[n] va[gyo]n egy szekérre való szénafű Dállya pataka mellett, vic[inus]a] Bálint Andr[ás], más felől ugya[n] a templomhoz járó szénafű. Azo[n] határba[n] va[gyo]n egy szénafű Ebéd lokán.

Pap számára való föld és szénafű. Va[gyo]n Gát allyába[n] egy szekérre való szénafű. Orotás nevű helybe[n] va[gyo]n egy szántó föld 2 köblös, vic[inus]a] ab una a falu földje, ab altera a Sz[ent] Páli határ.

Pap és Mester salariúma[n]k bészolgáltatásának módgya: Ha egy kenyéren vadnak is, egy bért adnak, búzát gellimas]3, manipulos 3. Zabot similitert. Keresztelő tyúkot.

30

6 Eccl[esia] SZ[ENT] PÁL, cum sua Filiali RECSENYÉD

Auditorok száma 472.²⁶

Templom kőből való.

Torony kőből való.

Harang 2. A nagyobbiko[n] ez írás: An[no] 1542 Sancto Johannes Evangelista. A kisebbike[n]: An[no] 1542 D[omi]ne Nicolae Cognise facit fieri.²⁷ Recsenyéd[e]n is va[gyo]n egy harang szonantales [?]. Va[gyo]n rajta T.T.

Templombéli Sz[ent] eszkezek: Egy arannyas ezüst pohár. Egy ejteles ón kanna. Két ón tangyér, egyik küssebb. Két kendő. Egy fejéres, más veresses kendő. N. Zolya Istvánné Assz[ony] adott egy Török szőnyeget a Cathedrara és egy gyölcs abroszt az asztalra. Mihály Jánosné adott egy gyölcs kendőt. Mihály Deákné adott egy tisztességes kűs ruhát, körül fejtér csipkés. Imre Istvánné is adott egy gyölcs kendőt. Zolya Péterné Assz[ony] adott egy kűs ruhát tiszta szkófiúmmal varrottat, körül arany fonal sinoros. Bató Andrásné adott egy gyölcs abroszt, körül csipkés, a közepin fekete selyemmel felkötött csipke.

Parochia kőből való, pincze alatta. Csűr istállókkal.

Scholaházak, a Mesteré kőből való, a tanulóké fából.

Ecclesia, Pap és Mester számára való szántó föld, szénafű, etc. Szent Páli nagy Tanorok[na]k felső végébe[n] va[gyo]n 2 szekérre való szénafű, vic[inus]a] ab utrasq[ue]²⁸ N. Rhedei Ferencz uram. A Hideg kút felé Sükösd tövissénél va[gyo]n egy föld hat köből fereje, vic[inus]a] ab una Koáts János házához járó föld, ab altera Imre István földje. Dállya felé forduló határba[n] va[gyo]n egy

föld a patak mellett az útra jövő 3 köből fereje, a mellett szénafű is valgyoln, mindenik Pap házához való. Árnyékaszóblan] valgyoln 2 szekérre való szénafű. Azo[n] határb[an] valgyoln erdő is, mely körül szénafű valgyoln Pap számára való, szántó föld, szénafű circul[m]circa. Recsenyédi határb[an] Dállya felé fordulóban valgyoln temetőhely a falu mellett, vic[inusa] ab una Bicsak Thamás öröksége, ab altera a kert cseréje felől bejövő földek lábjai. Almás felé fordulóban] a hído[n] alól a víz két felé[en] két szántó föld, vic[inusa] ba una az ország úttya, és Szent] Páli határ szélyb[en] való földek lábjai, másfelől Kutsis János T. N. Bethlen János jobbágya föld. A Kacza pataka mellett a Szent] Páli határb[an] valgyol] egy szekérre való szénafű Papé. Ugya[n] alább Mester számára valgyoln 2 szekérre való szénafű a horozda alatt, vic[inusa] Székely András föld, ab altera Veres Lőrinczé. A Szent] Páli temető hagyatott Ecclesia számára a Papi Szent] Szék[ne]k ítéletiből.

Pap és Mester salariumá[na]k beszolgáltatásá[na]k módgya: Ha többen vadnak is egy házb[an] egy kenyéren, egy hért adnak, a Pap[na]k gellimas] 2, a Mesternek gellimal] 1, mind húzát, zabot. Fát két rész a Papnak, harmada a Mester[ne]k. Keresztelő tyúk.

36

7 Eccl[esia] SZ[ENT] MÁRTON, cum sua Filiali LÓKOD

Auditorok száma 447.²⁹

Templom köből való cserepes.

Torony köből való sendelyes.

Harang 2: mindenik ez írással: In honore[m] veri Dei et Filii eius Jesu Ch[risti] fundebat[ur] Aedilib[us] Stephamo Bíró et Balhasare Bencze³⁰, An[no] 1666. Lókod[ban] is valgyoln Harang 2 kicsi.³¹

Templombéli Szent eszkezek: Valgyoln egy ezüst pohár aran[nyas]. Egy ón kanna. Egy gyölcs kendő fejr varrásos. Két abroszok. Egy szőnyeg. Egy ezüst tangyér arannyas. Balási Péterné adott egy gyölcs abroszt. Valgyoln egy zöld nyelvű csapott hegyű kés. N Bíró Bálintné Assz[zony] adott egy gyölcs kendőt, egy ejteles virágos kannát. Istók Györgyné adott egy közönséges festékest az ÚR asztalára. Szent] Mártoni Daniel Papné assz[onyo]m] adott egy szkófiomos küs ruhát. Valgyoln egy ón tangyér kin a 12 Apostolok képének rajzolása vagy[on], attá N Bíró Christóph Ur[am]. N Koáts Gáborné Assz[onyo]m] adott a prédikálló székre egy kender abroszt, a végét megvarrották, az éneklő székre is adott egy kender kendőt, veres fejtővel varrott. Valgyol] egy veresses lengeteg kender kendő.

Parochia kettő egy fedél alatt, egyik köből való, pincze alatta, a másik fából való. Csúr istállókka]l együtt.

Schola 2, mind a Mesteré, s mind a gyermekeké fából való, pincze alata. Istálló is valgyoln a Mester életén. Templomhoz való szántó föld, szénafű: Valgyoln Lokban egy szántó föld. Ugyan azon határban, Nagy völgyben egynapi járás. Ugyan azo[n] föld[ne]k a lábján alá járó egy darab, más is amellet]t egy küs darab, és egy küs darab szénafű egy kalangyára való. Valgyoln a Kálnás pataka

mellett egy hold föld, de megszakadozott. Hagyott Semién Kata egy darab szántóföldet Templom számára a Cinteren allyáb[an], vicínusa) ab una Ferencz Mihály, ab altera iffiabbbik Biró István úrfam] földje. Lókod felé a Falkáb[an] adott kisebb Keresztes Gergely egy darab földet, mely nála Zálogofn] volt, ha meg váltják a vérek, hat forintal váltsák meg, a taxája lesz az Ecclesiájé. Herczeg nevű helyben Templom számára valgyo]n egy darab szántóföld harmadfél köblös, vicínusa) Bágy felől Bencze György, más felől Lókodi Mihály földje, melyet feleségére bír. Doce György hagyott az Ecclesiának egy darab földet Ökörítató helyb[en], ott való földének felét, akár melyik részt válassza az Ecclesia. Lókodi Vas András adott a lókodi Ecclesiának 2 véka fereje földet Sz[ent] Márton felé fordulób[an] a Küpünél, vicínusa) ab una az ország úttya, más felől ugy[an] maga, mivelhogy maga földéből szakasztotta ki, melyről levél valgyo]n a Lókodi Aedilisnél³². Adott N. Biró Pál urfam] Pap széna fűvéb[en] egy darab földet Templom számára, aki volt Ferencz Mihályé, de néki jutott. Hagyott Szász János Jedicz tetején egy darab szántóföldet az Ecclesiának, mely nálla Zálogb[an] 6 forintig Sós János földje féle.

Pap és Mester Számára való földek és szénafüek: A Cintere[m] allyáb[an] valgyo]n egy szántóföld két holdni, Pap házához járó. Azo]n] lább[an] félhold Mester házához. Azo]n] határb[an] való szénafüb[en] valgyo]n 3 szekérre való szénafü. Lókod felé fordulóban Seres allyába[an] valgyo]n egy föld Pap számára való. Valgyo]n azo]n] határb[an] Pap széna füve nevű helyb[en] Pap számára való szénafü. Gyepes felé forduló határb[an] Körtövény bérczin valgyo]n egy darab föld Pap számára. A Jedicz megett valgyo]n Pap számára való erdő jó darab, alul fellyül az utak határi.

Pap és Mester salariumának bészolgáltatás[na]k módgya: Minden házas ember akár egy kenyéren, akár külön legyenek búzát, zabot két-két kalongyát, mindkét kalongyának harmada a Mesteré. Keresztelésért 1 tyúkot.

8 Ecc[lesia] KÉNOS

Auditorok száma 160.³³

Templom kőből való, új sendelyes.

Torony fából való sendelyes.

Harang valgyo]n kettő. A nagyobbiko]n] való esztendő szá[m] 1622 A küsebbiken 1703, ilyen írással: Venite, audite Verbum Dei³⁴.

Templombéli Szent eszkezek: Három abrosz. Két ón tangyérok. Egy hosszú lábas ón pohár. Egy kül belől arannas csapás pohár, melynek oldalán ilyen írás valgyo]n: Thor dai Borbély István öregbik An[no] 1633. Azo]n] pohárral attak egy veresses sárga tarkatafota küs ruhát is. Sándor István adott egy fél-ig ejteles ónkannát. Valgyo]n egy veresses kender kendő. Máthé Imréné adott egy székely szőnyeget a székre, az asztalon is valgyo]n egy. Valgyo]n egy singes iratos záros láda, melyb[en] a Sz[ent] eszkezek tartat[na]k. Valgyo]n egy abrosz sáros gyapotos. Egy szősz kendő. Más is egy fejéres.

Parochia fából való kamara pinczével és füstházzal. Csűr istálókkal együtt.

Templomhoz való földek, erdő: Pál György adott egy földet Sz[ent] Egyház számára Téglacsúr nevű helyb[en] 3 véka ferejét, vic[inus] ab una az ország úttya, ab alia maga Pál György. Foris Thamás adott Ponk nevű helyb[en] egy szántóföldet, 3 vékást Pap számára, vic[inus] fellyül Foris György, alol Orb[án] Mihályné. Vagyon Veress part alatt Szász almán fellyül egy köblös föld, vic[inus] Orb[án] Balás és Orb[án] Mihály. Valgyo[n] egy darab erdő Holló mocsár nevű helyb[en] Pap számára, vic[inus] Orb[án] Balás és Vas János, Foris Thamás adományá.

Pap és Mester salariumá[na]k bészolgáltatásá[na]k módgya: Mind[en] házas ember akár özvegy, ha gabonás, búzát, zabot gell[imas] 2, manip[ulus] 15, ha egy kenyéren vadnak is. Keresztelő tyúkot is.

47

9 Eccl[esia] GYEPES

Auditorok száma 181.³⁵

Templom kőből való, sendelyes.

Torony fából való, sendelyes.

Harang 1. Szenantalra szóló. Írás nélkül való.

Templombéli Sz[ent] eszkezek: Valgyo[n] egy kékes kendő három ón kanná. Két pohár, egyik ezüst, másik ón. Egy veresses abrosz Pap székire való. Egy ón tál. Egy ón tangyér, arra való zöld selyemmel varrott, szkófiummal töltött patyolat ruhák. Valgyo[n] más is patyolat keszkenő. Egy asztal fedél veresses tarkás. Két gyölcs abrosz. Három sáros abrosz. Tarka festékes székely szőnyeg, Pap székire való. Egy gyölcs abrosz, Gál Jánosné attá. Valgyo[n] egy zabolai keszkenő. Egy gyölcs kendő. Egy kender kendő. Egy szedett veresses kender kendő. Egy alávaló ruhácska az éneklő székre.

Parochia fából való. Csűr istállókkal együtt.

Pap és Mester salariumának bészolgáltatásá[na]k módgya: Ha szintén többen lak[na]k is egy kenyéren búzát gell[imas] 2. Zabot simillite[r]. Fát mind[en] háztól egy-egy szekérrel.

52

10 Eccl[esia] KEMÉNYFALVA, cum sua Filiali ABÁSFALVA

Auditorok száma 161.³⁶

Templom kőből való, sendelyes.

Harangok: A keményfalvi harangon esztendő szám 1635 valami neveket jedző ilyen betűkkel: Ma. Jo. Ne. Cor.

Templombéli Sz[ent] eszkezek: Egy ezüst arannas pohár. Egy ón kanná fél ejtelesnél nagyobb. Egy kús ón pohár. Két sáros abrosz. A kehely közös, míg concordálnak, ha el szakad[na]k maradj[on] Keményfalvának. Prédikálló széken való kékkal szőtt abrosz, Simo[n] Istvánné attá. Veressel szedett kender kendő kettő. Más is fejjérrel varrott. Egy ezüst arannas tangyérocska. Egy ón tangyér. Egy gyölcs kendő fejjér varásos. Egy veresses kendő. Más fejjér varr-

sos. Egy kés³⁷. Egy mázas bugyogós korsó. Benedek Istvánné adott egy sáhos abroszt prédikálló székre. Gergely Mihályné adott egy paraszt kender vászo[n] kendőt a prédikálló székre. Almási N. Koáts Andr[ás] ur[am] conferált egy ezüst pohárt, kül egészf[er] arannyas, belől is az ajaka. Valgyo[n] egy kús kék és veress selyemmel varrott alacso[n]y] keszkenő. Egy kendervászson kús ruha. Egy merőb[en] kék kendő.

Parochia fából való kamara pincével. Csűr istállókkal.

Scholaház fából való kamara pincével.

Pap házához járó szénafű valgyo[n] Peres fű nevű helyb[en] a Sz[ent] egyház alatt egy szekérre való, melyet Keményfalva adott, vic[ini]usa] ab una Lőrincz János, ab altera Rácz István.

Pap és Mester salariumának bészolgáltatásá[na]k módgya: Zabot, búzát gell[imas] 2 a Papnak, a Mesternek gell[ima] 1, ha szintén egy házb[an] több házasok laknak is. Fát két része a Pap[na]k harmada a mesternek.

57

11 Eccl[esia] ALMÁS

Auditorok száma 628.³⁸

Templom kőből való, sendelyes.

Torony kőből való, sendelyes.

Harang 2. A nagyobbikon valgyo[n] ilyen írás: In no[m]i[n]e unius veri Dei fusa p[ro]f[er] Andr[eam] Koáts et Stephanu[m] Baczó An[no] 1702 Existente] Pastore Georgio Sz[ent] Abrami³⁹. A kisebbiken: An[no] 1785 13 Apr[il]i] fusa in tempore Stephani Baczó, Andreae Koáts, Stephani Szabó etc⁴⁰.

Templombéli Sz[ent] eszkezek: Valgyo[n] est kanna ejteles. Egy ezüst pohár arannyas. Egy ezüst tangyér arannyas. Egy szkófiomos gyölcs abrosz. Egy láda. An[no] 1695. 13. Febr[uar]i. Egy Kolosvári kegyes Asszony Almási Ötvös Andrásné Kőházi Kádár Margit conferált egy külbelöl arannyas ezüst lábas pohárt, a rajta való esztendő szám 1694, melyért adott T. N. Tódalaghi Andr[ás] ur[am] egy külbelöl arannyas és virágos ezüst pohárt, a fedelének vitorláján valgyo[n] egy kép, a képnek balkeze felől ez írás valgyo[n]: T. A. 13. Pohár. Ugya[n] megnevezett Almási Andrásné Assz[ony] adott egy Karakai egy szély virágos abroszt, egészen körül 4 rend fehér himmel varrottat, rostost. Valgyo[n] egy Graduale. Sz[ent] Mártoni Daniel Papné Assz[ony] adott egy p[er]tyolat ruhát, a két végén valgyo[n] négy-négy him szkófiummal varrott. Valgyo[n] egy csipkés gyölcs kendő. Más is gyölcs kendő csipke a végén. A Pulpituson két lengeteg kendő, egyik gyapotos, másik kender. Két szőnyeg, egyik veress skárlát, a másik gyapjából tarkás[on] szőtt székely szőnyeg. Valgyo[n] egy új gyölcs kendő, a végé[en] reczés.

Parochia kettő egy fedél alatt kőből valók, egyik alatt pincze. Csűr és istállók.

Scholaházak fából valók.

Pap és Mester házához járó szántóföldek, szénafűek. Gál hegye előtt valgyo[n] egy föld egy hold Papé. Az Alsó határba[n] valgyo[n] egy föld az út mellett alá járó. Czikefalván alól valgyo[n] a följáró[ban] egy föld Rigó Imre

adománya. Vargyas felé fordulób[an] va[gyo]ln egy hold föld a Szalván pataka mellett. A régi Parochián kül egy nagydarab föld Pap számára való. A Pap kútya felett va[gyo]ln egy hold föld Balás Pál Körtövényén belől, ezért Sándor Gergely adott Czikefalván alól vic[inusa] egyfelől az eke útya, fellyül Czikefalva nevű hely, alól Felházi Péter föld. A réghi Sz[ent] egyházoln belől az út mellett egy föld, a patako[ln] egy föld, ezek Mester számára valók. Hosszú földekb[en] is egy föld. Kerek havas alatt is egy föld. Karácsonfalva felé fordulób[an] va[gyo]ln egy föld, megye föld, az útra megyen ki véggel, eszt a Pap bírja, vic[inusa] fellyül Felházi István föld, alól a hidas pataka. Annak a lábján va[gyo]ln egy küs alá járó föld Mesteré, vic[inusa] belől Rigó György, más felől a Pap. Mirke réten va[gyo]ln Pap számára való szénafű egy küs szekérré való. Vargyasb[an] Puszta ponk alatt szénafű 3 szekére való. Pap cseréje a Temetőn kül Pap házához való. Czikefalván alól Mester számára való fél szekérré való szénafű. Lencsés patakon belül Dienes Lőrincz földén belül va[gyo]ln 2 véka feje föld Mesteré.

Pap és Mester salariumá[na]k bészolgáltatásá[na]k módgya: Minden házas ember, ha szintén több[en] vadnak is egy kenyéren, ad[na]k a Papnak egy kalongya búzát, a Mesternek felet. Zabot a Pap[na]k gellimas] 2, a Mesternek gell[ima]1. Keresztelő tyúk 1.

64

12 Eccl[esia] KARÁCSONFALVA

Auditorok száma 145.⁴¹

Templom kőből való, cserepes.

Torony kőből való, sendelyes.

Harang 2. A nagyobbikon Barát betűkkel való írás va[gyo]ln és ilyen esztemdő szám 117.⁴² A kisebbike[ln] ilyen írás: Jesus Nazareus Rex Judeor[um] 1545⁴³.

Templombeli Sz[ent] eszkezek: Va[gyo]ln egy gyölcs sáros Lengyel abrosz. Egy Cathedrára való kender abrosz. Éneklő székre való 2 kendő. Egy ezüst arannyas ezüst pohár virágos. Egy ezüst arannyas tangyér. Egy ejteles ón kanna. Egy szkófiummal és zöld selyemmel varrott patyolat küs ruha. Sz[ent] Mártoni Daniel Papné Assz[ony] adott az Ecclesiának egy zöldes szkófiomos patyolat küs keszkenőt. Veres Pálné egy kender sáros abroszt. Tót Thamásné adott egy fejr töltéssel varrott abroszt. Va[gyo]ln egy veres selyemmel 4 himbe varrott keszkenőcske. Va[gyo]ln egy küs székely szőnyeg a Cathedrán. Az Úr asztalán va[gyo]ln egy fejr varással egy néhány szeges rósákkal czifrázott abrosz. Tót Thamásné adott két abroszt, egyik gyölcs fejrrel varrott rósa himek vad[na]k benne, a másik gypott, a két végén széllyes

fejr varrás va[gyo]ln, eszt attá a Cathedrára, a széllyén széllyes csipke va[gyo]ln mindkét felől. Mindenik abrosz három-három szélly, készült a kettő 13 forintba. Tót Pál adott egy fejrrel varrott patyolat küs ruhát, körül fejr csipkés. Va[gyo]ln két sáros kender abrosz. Öt veresses kendők. Egy ón tangyér.

Parochia két Museolumokkal⁴⁴ kőből valók egy fedél alatt, kőpincze alatta. Csűr istállókkal.

Scholaházak, a Mester háza alatt kőpincze. Csűr istállókkal.

Pap és Mester házához járó szántóföld, szénafű. Almás felé fordulóban a Hágó[ban] val[gyo]ln két darab szántóföld, a felső a Mesteré, az alsó a Papé. A Mesterének vic[us]a] Almás felől Kecskés István, házul felől Gedő János föld fele. A Papnak vic[us]a] Almás felől Antal Mihály föld fele, házul felől Barra Ferencz föld. Veress füzre menő[ben] val[gyo]ln 3 véka fereje Pap számára való. Mihály verme szádáb[ban] val[gyo]ln egy föld Pap számára való. Dongó hegy alatt Mester számára egy darab föld 6 véka fereje. Szénafű azo[ln] határ[ban] Pap szakadozásáb[ban] Pap számára. Bagoz kő ódalán másfél szekérre való szénafű Mesteré. Az alsó határban a Széknél egy darab szántóföld Papé. Sós patak mellett val[gyo]ln 3 véka fereje föld Mesteré.

Ecclesia számára val[gyo]ln Vargyas felé fordulób[an] Gyetoma nevű hely[ben] egy föld Templomszáma való. Czüz eger mellett 2 véka fereje szántóföld Templomhoz való.

Pap és Mester salariumá[na]k bészolgáltatás[na]k módgya: Ha többen lak[na]k is egy kenyéren egy bért adnak [hoc est]⁴⁵ gel[imas] 2 a Pap[na]k, gel[imal] 1 a Mesternek. Fát a marhások két része a Pap[na]k, harmada a Mesternek.

69

13 Eccl[esia] OKLÁND

Auditorok száma 178.⁴⁶

Templom kőből való, sendelyes.

Torony kőből való, sendelyes.

Harang 2. A nagyobbikon hat kereszt egy-egy tenyéрни distinctioval egymástól, Goss. Mich. Tissen. Piter Mauseo. 1666.

Templombéli Sz[ent] eszkezek: Val[gyo]ln egy fedeles ezüst pohár külblől arannyas. Egy ón kanna. Egy kűs kés. Egy veresses kendő. Sz[ent] Mártoni Daniel Papné Assz[ony] adott egy veresses és zöld selyemmel varrott szkófiomos patyolat keszkenőt. Szolga Györgyné adott egy záros ládát a Sz[ent] eszkezek[ne]k tartására. Petrus Miklosvári Rector Vargyasiens[is] adott egy ón palaczkot 2 ejtelest. Nemzet[es] Bardoczi iffiabbik Fekete Pál Urfam] adott egy fél fertályos keresztelő ón kannát. N. Gálffi Christofné Assz[ony] adott egy len gyolcs kamuka himes abroszt. Oklándi Benkő Anna adott egy székely szőnyegget. Karácsonfalvi Veress Pálné adott egy gyapottos koczkára szőtt abroszt. Val[gyo]ln egy két szélly gyolcs abrosz, a közepén csipke val[gyo]ln. Val[gyo]ln egy sãos kender abrosz. Füstös Istvánné adott egy asztralra való festékest. Középső Koáts Mihály is adott egy hasonló festékest.

Parochia kőből való, kőkamra pinczével, fűstházzal. Csűr istállókkal.

Scholaház, fából mind a Mesteré, s mind a gyermekeké. Csűröcske és istállócska.

Pap és Mester számára való szántóföldek, szénafűek: Borzás nevű hely[ben] val[gyo]ln egy szántóföld 6 véka fereje, e Pap számára való. Ugyanott egy szénafű Mesteré. Szigetb[en] val[gyo]ln két szekérre való szénafű Papé. György Deák és Szolga Mihály hattak Temető helynek egy darab földet Faraks

domb nevű helyb[en]. Szent Pál felé fordulóba[n] va[gyo]n 3 véka fereje föld Mesteré, Kövecses rév nevű helyben, vic[inus]a] egyfelől Koáts Miklós, más felől Koáts Bálint.

Templom számára va[gyo]n Felső heveder alatt öt kőből fereje föld. Lápály nevű helyb[en] va[gyo]n Eccle[si]a erdeje az újfalvi és városfalvi határ széllyb[en].

Pap és Mester salariumá[na]k beszo[lg]áltatásá[na]k módgya: Ha több[en] vadnak egy kenyéren, csak mint egy ember úgy fizet[ne]k, búzát a Pap[na]k gellimas] 2, a Mesternek gellima] 1. Zabot simill[ite]r. Keresztelő tyúkot.

75

14 Eccle[esia] ÚJFALU

Auditorok száma 138.⁴⁷

Templom kőből való sendelyes.

Torony kőből való sendelyes.

Harang 1 ilyen írással: Me fudit Johannes Felmer An[no] 1676⁴⁸.

Templombéli Sz[ent] eszkezek: Egy ezüst pohár. Egy ón kanna ejteles. Két sáos abrosz. Három kendők, egyik gyölcs, ketteje kender. Egy zöld selemmel varrott patyolat kűs keszkenő, melyet Sz[ent] Mártoni Daniel Papné Assz[ony] adott. Egy kendervászonból való két szélly abrosz. Egy székely szőnyeg. Egy zöld bugyogós cifrázott korsó Úr asztalára való. Oklándi középső Koáts Mihály adott egy székely szőnyeget. Jánosfalvi László Gergely adott egy 8 szegű ón palaczkot ejtelest.

Parochia fából való, kamara pinczével. Csűr istállókkal.

Parochiához való szántóföld és szénafű. Városfalva felé fordulób[an] Botosfa nevű helyb[en] va[gyo]n egy szántóföld, vic[inus]a] ab una Albert György, ab altera Biró Mihály föld. Azo[n] határb[an] Keresztres pataka mellett va[gyo]n egy szekérre való szénafű. Rika felé fordulób[an] va[gyo]n egy darab szénafű Eger szegben, vic[inus]a] ab una a falu úttya, ab altera a falu kerti, eszt atták az egy kőből húza fereje földért, melyet ígértek volt a Pap házéhoz az elszakadáskor.

Ecclesia földjei: Sombor felé fordulóban Köves domb alatt va[gyo]n egy 5 vékás föld az ország úttyá mellett. Gazló felé fordulóban magyarós oldaláb[an] va[gyo]n 6 véka fereje, vic[inus]a] küllyel Albert János föld. Városfalva felé fordulób[an] Bohér nevű helyb[en] va[gyo]n 3 véka fereje föld, vic[inus]a] belől Kósa János erdeje, küllyel Bertala[n] János erdeje.

Pap és Mester salariumá[na]k beszo[lg]áltatásá[na]k módgya: Akik egy kenyéren vadnak, csak egy bért adnak, úgy mint gellimas] 3 mind búzát, zabot. Fát minden barmos ember curr[us]us]⁴⁹ 1. Keresztelő tyúk.

81

15 Eccle[esia] VARGYAS

Auditorok száma 663.⁵⁰

Templom kőből való, cserepes.

Torony kőből való, sendelyes.

Harang valgyo[n] kettő, a nagyobbikon ilyen írás valgyo[n]: In honore[m] et gloriám unius veri Dei, et filii eius Jesu X[ris]ti. Patrono Generoso Stephano Daniel de Vargyas. Me fudit Petr[us] Murari[us] 1667⁵¹. A kisebbiken ilyen írás valgyo[n]: Campana hac fusa in honore[m] S[an]cti Simonis Ap[osto]lli. F[udit] Simon Rupertus Abbas Campiliorum], 1615⁵².

Ugyan a nagyobb harangnak ütejenek bottyának végén is ilyen betűk és esztendő szám vad[n]ak: A. D. 1667 T. P.

Templombéli Sz[en]t] eszkezek: T. N. Daniel Istvánné Asszonyo[m], özvegségéblen] Kemény Sofia Asszony adott egy küs belől arannyas ezüst strófos kerekaltapú pohárt, és arra való ezüst arannyas tangyérocskát, és egy gyölcs tarka himeskendőt. Ugyan azo[n] kegyes Asszony adott egy patyolat küs ruhát, a négy szege szkófiummal, kék és veress selyemmel varrott. Valgyo[n] egy kender sáos abrosz. Egy gyapotos, kékes, metszsvarrással varrott kendő. Egy len gyölcs abrosz, csipke valgyo[n] a közepin, rojt a két végén. Valgyo[n] egy tarka szőnyeg Prédikálló székre innepekre való. Egy fertályos keresztelő kanna. Egy ón tangyér. Valgyo[n] egy 6 szegű ezüst, kül arannyas, srófos lábú pohárocska T. N. Bardoczi iffiabb Fekete Pál Ur[am] ajándéka. Valgyo[n] egy szép arany himmel varrott patyolat keszkenő, és a prédikálló széken álló zöld posztó. Ezek is Fekete Pál Ur[am] ajándéki. Valgyo[n] egy sáos abrosz. Egy veress himű vászon abrosz, Szolga Miklós ajándéka. Valgyo[n] egy küs vászon abrosz. Egy veresses vászon kendő. Egy kékkal keresztül szótt abrosz. Egy fekete székely szőnyeg, a két vége rostos és kékkal fejjérel lineázott. Adott Balás Máthéné egy két szélly gyapott abroszt, a 4 szegeletin és a közepin fejjé metszéses rósás varással. Ez ott áll a maga házánál, ez az asztalra terítettik mikor a cult[us] ott perogáltatik.

Parochia kettő, kőből való egy fedél alatt, a felház alatt kőpincze. Csűr istállókkal. Külön istálló is szekér árnyékkal együtt.

Scholaházak, a Mesteré kőből való, alatta kőpincze valgyo[n], egy küs faház is valgyo[n] a Mester házához foglalva, a gyermekek háza pedig fából való, ezek egy fedél alatt vadnak. Istállók is vad[n]ak, szekér árnyék.

Templom számára való földek: Vargyas közü fordulób[an] két holdni föld 2 köblös. Alább a Borvizen kívül is szinté[n] akkora. Rika felé fordulób[an] valgyo[n] a Köves út felett egy föld. Hidegkút felé a Pap csüri megett 2 köblös fereje föld. Egres pataka oldaláb[an] egy küs föld Imecs Balás adomány. Rika felé fordulób[an] a Szalván nevű helyb[en] valgyo[n] egy 6 vékás föld, Német Ferencz testálta, vic[inusa] felyül Balás Ferencz föld, ezzel oszló, ez is Ecclesia számára való.

Pap és Mester számára való szénafű valgyo[n] Bükszádb[an], harmada a Mesteré.

Pap és Mester salariuma[m] bészolgáltatásá[n]ak módgya: Vargyaso[n] mind[en] házas ember, ha több[en] lak[n]ak is egy házban és ha egy kenyéren vadnak is, 12 kalongyából búzát a Papnak ad gelimas 2, a Mesternek gelim[a] 1. Zabot a Pap[n]ak gelim[as] 2, manipulós 6. A Mesternek gell[imal] 1, manipulós 3. Ha pedig 12 kalangya búzája, zabja nincsen proportionalit[el], kevesebből, legalább hatból fél annyit tartozik adni. Két keze munkájával élő szegény gabonátlan 3 napi dolgot, avagy 3 napszámot, egyik a Mesteré. Orsójjával, gu-

sajával élő szegény özvegy 3 sing kendervásznat. A marhás emberek[ne]k két része a Papnak egy-egy szekér fát, a harmad része a Mesternek hasonlóképpen egy-egy szekér fát.

A Cultusnak rendi és terhe Vargyaso[n] már egy néhány esztendőktől fogva ilyen: Sátoros innepekb[en] és Vasárnapoko[n] reggeli és déleesti Contionálás⁵³. Heted szaka kedde[n] reggel és pénteke[n] estve a falu felső részére arra determináltatott házhoz csak imádkoztatásra mennek a Pap és Mester, és hogy alkalmatlan rüt üdöb[en] oda tógát ne vigyenek, hanem csak men[te]b[en] is compareálhassa[na]k⁵⁴, T[iszte]lendő] Püspök Urunk Almási Mihály Urfaml megengette Homorod Sz[ent] Mártoni Ferencz Thamás Vargyasi Pap instantiájára.

Jegyzetek

¹ Kelemen Lajos: Legrégibb adataink unitárius templomainkról püspöki egyházvizsgálati jegyzőkönyveinkben 1789-ig. In: KerMagv 52. (1922.) 169.

² A Szabó T. Attila szerkesztette Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár I. (A-C) 501. kötete szerint az auditor jelentése többek között hallgató, egyházközségi tag. Ennek megfelelően a jelen közleményben az auditorok száma az egyházközségi tagok létszámát jelöli. Hogy mennyire hitelesek ezek a számadatok, azt nincs módunkban megállapítani. Összehasonlításuképpen bárki megtekintheti egy fél évszázaddal későbbi összeírásnak az adatait. Matkó László közzétette Az erdélyi unitáriusok 1766-i összeírásá-t, amely tartalmazza egyházkörönként, ezen belül pedig egyházközségenként a hívek létszámát. In: KerMagv 103. (1997.) 1. 39-48. Érdemesnek tartjuk jelen közleményben mindenik egyházközségnél lábjegyzetben megemlíteni az 1766-os összeírás létszámadatait is.

³ Szabó T. Attila: A helynévgyűjtés jelentősége és módszere. Különnyomat a Magyar Nyelv XXX. (1934.) évfolyamából. Bp. 1934. 3.

⁴ Lásd: Norma Administrationis Publici Unitariae in Transylvania. In: Az Unitárius Egyház Levéltára, Kolozsvár. (A továbbiakban UELTKv.) Reg. B/LIV/29.

⁵ A latin szöveg magyar fordítása: [Az összeírást készítette] Tiszteletes Tudós Homoródalmási Gergely Mihály püspök és Tiszteletes Tudós Vargyasi Máthé István esperes idejében, ugyanazon szent szék felesküdt jegyzője Tiszteletes Tudós Szentmártoni Tamás Ferencz a vargyasi parókián. A fordításokért ez úton szeretnék köszönetet mondani dr. Buzogány Dezső teológiai tanárnak. A szöveg átirásában nyújtott segítségért pedig dr. Kiss András ny. főlevéltárosnak mondok köszönetet.

⁶ Az 1766-os összeírás szerint 652.

⁷ Magyarul: „melyen Petki János neve van eképpen: Petki János, Erdélyország kancellárja és a székelyek főkapitánya. Aztán: Használatra készített engem [ti. a harangot] 1604 augusztus 21-én Paulus Neidel [mester]. Orbán Balázs (A Székelyföld leírása. Pest, 1868. I. 181.) a derzsi templomra vonatkozóan többek közt ezeket írja: „A kastély délkeleti szögletén van a cifra tornáczozat környezte nyolczszögű, gulacsúcs fedéllel tetőzött torony, melyben a Petki János által öntetett harangot találjuk ily körirattal: Joanes Petki Regni Transilva-

niae cancellarius et Siculorum Generalis Capitaneus M. Paulus Neidel propter utilitatem me fieri fecit. An. Do. 1607 Mense Augusti 21. Egy másik harangja, melyen: Christoph Buczi 1647.” Ez utóbbira vonatkozóan Orbán megjegyezte, hogy a körirat csak a „megye visitationalis jegyzőkönyvében maradt meg”, tehát már ő sem láthatta eredetiben. A két évszám közül az 1642-est fogadhatjuk el hitelesnek, mert a Lázár István püspök 1789-es püspöki vizsgálószéki jegyzőkönyvében is ez az évszám szerepel, és a harang akkor még megvolt. Lásd: UELtKv. Püspöki vizitációs jegyzőkönyv 1788-1789. 631. Valószínűleg Orbán is e vizsgálószéki jegyzőkönyv Derzshen maradt változatát látta, és abban másolási hiba miatt 1642 helyett 1647 szerepelt. Az Orbánnál és a jelen összeírásban szereplő nagy harang feliratának összehasonlításából azt is megállapíthatjuk, hogy az összeírást készítő nem fektetett nagy hangsúlyt a másolás pontosságára, és sok helyen rövidítéseket alkalmazott.

⁸ fertály = mértékegység, negyed rész

⁹ ejteles = valahány ejtelnyi azaz kupányi úrtartalmú, 1 ejtel, azaz kupa úrmérték-egység úrtartalma kb. másfél liter

¹⁰ szkófiomos = aranyszállal hímzett

¹¹ köböl = vidékenként és koronként változó kb. 62, 94 vagy 125 liter nagyságú úrmérték, 4 köböl fereje = olyan terület, amelybe 4 köböl magot szoktak vetni

¹² fereje = férőjű, valamennyi vetőmagra való, valamennyi úrtartalmú

¹³ gelima, gelimas = kéve

¹⁴ manipulus = egy marok, csomó

¹⁵ Az 1766-os összeírás szerint 102.

¹⁶ tali conditione = olyan feltétellel

¹⁷ avertálna = elfordulna, eltávozna

¹⁸ praefata = fent nevezett

¹⁹ Az 1766-os összeírás szerint 216.

²⁰ Öntött engem [ti. a harangot] Kerthsothgis János.

²¹ Az 1766-os összeírás szerint 283.

²² A két harangfelirat magyar fordítása: Miközben felszólítom a halandókat, emeljétek fel szíveteket. Téged dicsérünk Isten. Téged Isten.

²³ Egyedül Istennek legyen dicsőség, 1693.

²⁴ Az 1766-os összeírás szerint 116.

²⁵ Dicsőség Istennek a magasságban.

²⁶ Az 1766-os összeírás szerint Szentpálon 336, Recsenyédén 194 lélek volt.

²⁷ A homoródszentpáli két harangra vonatkozóan Orbán Balázs idézett munkájában megjegyezte, hogy „mindkettő régészeti és történeti beccsel bíró”, és éppen ezért a köriratok képét, valamint azok olvasatát is közölte. Az Orbán kötetében szereplő képeken jól látható, hogy a harangöntő a harangok feliratozásakor a betűket itt-ott összekeverte, „például a Fecit fierinek betűi összehányva és egy I ki is van hagyva, azt kell hinnem - mondja Orbán Balázs - ez azon minden felirat olvashatását bonyolultá tenni szerető kor szellemében készakarva történt, mert az ugyanazon évben öntetett kisebb harang körirata tiszta, hibátlan, csak egyetlen betűferdítés s egy kihagyás fordul elő.” Orbán

Balázs a következőképpen rekonstruálta a harangok feliratait - a nagyobbik harangon az alábbi felirat: „Dominus Nikolaus Cornis fecit fieri 1542” azaz Kornis Miklós úr készítette, hogy legyen. 1542. A kisebbiken pedig ilyen: „Sante (sancte helyett) Yohannes (Joannes helyett) Evangelista. 1542.” azaz Szent János evangélista. 1542. Vö: Orbán Balázs: i.m. I. 166. Megállapíthatjuk, hogy a két leírásban a harangok méretei egymás fordítottjai. Úgy véljük, hogy az Orbán adatait fogadhatjuk el hitelesnek a harangok méretét illetően, tekintettel arra, hogy az összeírás harangfeliratai is több bizonytalanságot mutatnak. Ezt támasztja alá a Lázár István püspöki vizitációs jegyzőkönyv is. Ott is a Kornis által öntetett harang a nagyobb. Lásd: UELKv. Püspöki vizitációs jegyzőkönyv 1788–1789. 580.

²⁸ utrasque = mindkét oldalon

²⁹ Az 1766-os összeírás szerint Homoródszentmártonban és Lókodban összesen 384-en voltak.

³⁰ Az igaz Isten és fia Jézus Krisztus tiszteletére öntetett Bíró István és Bencze Boldizsár által. (öntette Bíró István és Bencze Boldizsár.) A többször idézett Lázár István vizitációs jegyzőkönyvből világosan kitűnik, hogy a homoródszentmártoni két harangnak nem volt azonos a körirata. Eszerint: „Vagyon egy nagy Harang, melynek felső kerületén egy rendben ilyen írás: In gloriam Unius Supremi Dei. et ejus filii Nazare. Aetilius Stephano Biro, Balhasare D. E. 1666. A közepén egy virágocskában ez az írás: Geor. Mergeler. Coroneu. me fudit. Vagyon más kisebb Harang a felső részének kerületén két rend írás: A felső rendben ez: Mar. A. 1666. második rendben ez: Conflata Corone Unum Deum Patrem et ejus filii Crucifixum. per S. Sanctum pro fiten Hom. Sz. Ismét a közepén címeres virágban ez az írás: Geor. Mergeler Corone me fudit.” Lásd: UELvKv. Püspöki vizitációs jegyzőkönyv 1788–1789. 553.

³¹ Ez az összeírás nem jegyezte fel a lokodi harangok köriratát. A Lázár István vizitációs jegyzőkönyvében ellenben szerepel, és mivel mindkét harang 17. századi, tehát az összeírásakor már megvolt, ezért érdemesnek tartjuk ezt is közölni. „A nagyobbik Harangocska, mintegy 60 [azaz] hatvan fontos, ilyen írás rajta: Me audite, Deum timete Pet. Mura. 1671. A kisebb Harangocska, minnegy 40 [azaz] negyven fontos, ilyen írás rajta: INRI. 1664.” Lásd: UELvKv. Püspöki vizitációs jegyzőkönyv 1788–1789. 539–540.

³² aedilis = gondnok, egyházi értelemben

³³ Az 1766-os összeírás szerint 202.

³⁴ Jöjjetek és hallgassátok meg Isten igéjét.

³⁵ Az 1766-os összeírás szerint 151.

³⁶ Az 1766-os összeírás szerint Homoródkeményfalván 88-an, Abásfalván 133-an voltak.

³⁷ Orbán Balázs feljegyezte, hogy a keményfalvi egyházközség tulajdonában található egy úrvacsoránál használt kenyérszelő kés, amelyen 1657. J. N. R. J. [Jesus Nasareus Rex Judeorum] felirat olvasható, és ez Keményfalva minden nevezetessége. Lásd: Orbán Balázs: i.m. I. 164-165. A fő szövegben említett kés valószínű, hogy azonos az Orbánnál szereplő feliratos késsel.

³⁸ Az 1766-os összeírás szerint 772.

³⁹ Az egy igaz Isten nevében öntetett Kovács András és Baczó István által. 1702 esztendőben. Szentábrahámi György lelkipásztor idejében.

⁴⁰ Öntetett Baczó István, Kovács András, Szabó István stb. idejében 1785. április 13-án.

⁴¹ Az 1766-os összeírás szerint 425.

⁴² Ez az évszám egészen biztos, hogy hibás. Elsősorban azért, mert 117-ben még nem ismerték az arab számokat. Minden bizonnyal a harangöntő öntéskor kifejejtett egy számot. Lázár István vizitációs jegyzőkönyvében 1117 szerepel, ami szintén téves. Lásd: UELvKv. Püspöki vizitációs jegyzőkönyv 1788-1789. 469. Legvalószínűbb feltételezés az, hogy a harangot a torony építésének befejezése után, 1517-ben öntették a karácsonyfalviak. Vö: Homoród-karácsonyfalva. Falufüzetek. Szerk. Veres Péter. 1999. 20.

⁴³ Názáreti Jézus a zsidók királya 1545.

⁴⁴ museolum = szoba értelemben

⁴⁵ = hoc est, id est = azaz

⁴⁶ Az 1766-os összeírás szerint 285.

⁴⁷ Az 1766-os összeírás szerint 240.

⁴⁸ Öntött engem Felméri János 1667. esztendőben.

⁴⁹ currus = szekér

⁵⁰ Az 1766-os összeírás szerint 844.

⁵¹ Az egy igaz Isten és fia Jézus Krisztus tiszteletére és dicsőségére [öntetett]. Öntötte Vargyasi Daniel nemes patrónus idejében Kőműves Péter, 1667-ben. Lázár István vizitációs jegyzőkönyve a nagy harangon szereplő teljes szöveget megörökítette: „Fusa sum ut sonem in honorem et gloriam Unius veri Dei et Filii ejus Jesu Christi, Patrono Generoso Stephano Daniel de Vargyas. Me fudit Petrus Murarius. 1667.” Lásd: UELvKv. Püspöki vizitációs jegyzőkönyv 1788–1789. 425.

⁵² Ez a harang szent Simon apostol tiszteletére öntetett. Öntötte Kőhalmi Simon, a Campiliorum [mezei liliomok] rend apátja, 1615.

⁵³ contionálás = prédikálás

⁵⁴ compareállhassanak = megjelenhessenek

BAK ÁRON

EMBERHALÁSZOK (II. rész)

9. Jeremiás próféciájában a 16. fejezeten belül nem látszik világosan, hogy kiket kell kihalászni és elővadászni azokon a bizonyos napokon. Ezért a szövegösszefüggés alapján próbáljuk kideríteni, hogy a szöveg végső szerkesztésének szintjén mire is vonatkozhatnak ez az utalás.

a/ A 10. fejezet a Júda és Jeruzsálem ellen mondott próféciákat tartalmazza⁴⁸. Az 1–6 fejezetek Jósias korából, a 7–20 fejezet Jojákim korából származó anyagot tartalmaz, a 21–15 fejezetek pedig a zsidó királyság utolsó idejéből valók. Ennek az anyagnak a folytonosságát azonban más eredetű be-